

Instrumenty prawne eliminowania z obrotu wadliwych uchwał wspólników spółek kapitałowych

Przejdź do produktu na ksiegarnia.beck.pl

Rozdział I. Istota i charakter prawny uchwał wspólników spółek kapitałowych

§ 1. Wprowadzenie

Na gruncie polskiego prawa prywatnego brak jest ogólnej regulacji uchwał. Tak ważna dla funkcjonowania osób prawnych, a w szczególności spółek kapitałowych, instytucja nie doczekała się unormowania swojej struktury. Jednocześnie szereg aktów prawnych odwołuje się do tego pojęcia regulując w odniesieniu do konkretnych podmiotów warunki i tryb podejmowania uchwał oraz wskazując przyczyny ich wadliwości. Czyni tak m.in. Kodeks spółek handlowych w odniesieniu do uchwał wspólników spółek kapitałowych. Operując wielokrotnie pojęciem uchwała, nie definiuje go jednak, ani nie wskazuje na charakter prawny. Ustawodawca ogranicza się do określenia: kto, w jakiej formie i w jakich sprawach uchwały podejmuje, w tym w odniesieniu do uchwał wspólników spółek kapitałowych, szczegółowo określa tryb i wymogi formalne procesu uchwałodawczego. Problematyki uchwał nie rozwija także Kodeks cywilny.

Rozważania dotyczące kwalifikacji prawnej uchwał można odnieść do decyzji wszystkich organów osób prawnych, lecz z uwagi na przedmiot monografii, ograniczono je do uchwał zgromadzeń wspólników spółek z ograniczoną odpowiedzialnością oraz walnych zgromadzeń spółek akcyjnych i prostych spółek akcyjnych.

Analizę problematyki eliminowania z obrotu wadliwych uchwał wspólników spółek kapitałowych, poprzedza ustalenie ich istoty i charakteru prawnego, w szczególności odpowiedź na pytanie, czy uchwały mogą być kwalifikowane jako czynności prawne. Należy podkreślić, że większość kontrowersji związanych z podejmowaniem, zaskarżaniem i skutkami uchwał koncentruje się właśnie wokół ich charakteru prawnego. Odniesienie się do tego zagadnienia, jest zatem niezbędne. Stanowić będzie punkt wyjścia dla ustalenia, czy zawarte w Kodeksie spółek handlowych regulacje dotyczące zaskarżania uchwał mają charakter autonomiczny i wyczerpujący, czy też dla eliminowania ich

z obrotu prawnego, należy rozważyć także zastosowanie przepisów Kodeksu cywilnego.

Jednoznaczne rozstrzygnięcie sporu co do charakteru prawnego uchwał nie jest łatwe, bowiem ich przedmiot może być rozmaity. Bez tego jednak, dokonywanie ustaleń dotyczących instrumentów prawnych eliminowania z obrotu wadliwych uchwał nie byłoby możliwe. Wymagane jest w pierwszej kolejności wskazanie istoty oraz zasad dokonywania czynności prawnych, a następnie odniesienie ich cech konstytutywnych do konstrukcji uchwały. Umożliwi to analizę elementów składowych uchwał oraz reguł ich podejmowania (§ 2 i 3), co doprowadzi do odpowiedzi na pytanie o charakter prawny uchwał spółników spółek kapitałowych. Wskazane ustalenia ułatwią też odniesienie się do, istotnej dla praktyki funkcjonowania spółek, problematyki tzw. uchwał negatywnych (§ 4), w tym możliwości ich zaskarżenia.

Kolejna część rozważań poświęcona zostanie pojęciu tzw. uchwał nieistniejących (§ 5). Zaprezentowane zostaną poglądy doktryny w odniesieniu do możliwości wyróżniania kategorii pojęciowej *negotium non existens*. Określone zostaną również przesłanki nieistnienia uchwały spółników, co umożliwi wyraźne zakreślenie granicy analiz zaskarżenia uchwał. Eliminowaniu z obrotu podlegają bowiem wyłącznie uchwały, które istnieją. W oczywisty sposób ze szczegółowego badania wyłączono zatem konstrukcję tzw. uchwał nieistniejących oraz tryb ustalania ich nieistnienia. Poprzestano na ustosunkowaniu się do dopuszczalności wyróżniania takiej kategorii. Mając na uwadze zakreślony temat monografii zrezygnowano ze szczegółowego rozważania wskazanej instytucji. Nie można bowiem wyeliminować z obrotu uchwały, która nie istnieje. Podsumowanie ustaleń stanowi ocena regulacji dotyczących uchwał i zasad ich podejmowania zaproponowanych w projekcie nowego Kodeksu cywilnego¹ (§ 6). Potrzebę zdefiniowania pojęcia uchwały dostrzegła bowiem Komisja Kodyfikacyjna Prawa Cywilnego, umieszczając stosowne przepisy w opracowanym projekcie.

¹ Komisja Kodyfikacyjna Prawa Cywilnego działająca przy Ministrze Sprawiedliwości, Księga pierwsza kodeksu cywilnego. Projekt z uzasadnieniem, Warszawa 2009.

§ 2. Uchwała jako zdarzenie inne niż czynność prawna

Ustalenie charakteru prawnego uchwał wspólników spółek kapitałowych, a zwłaszcza odpowiedź na pytanie, czy mogą one być kwalifikowane jako czynności prawne, jest niezbędne dla określenia instrumentów, które mogą posłużyć dla wyeliminowania z obrotu uchwał wadliwych². Problematyka czynności prawnych była i nadal jest przedmiotem licznych wypowiedzi przedstawicieli nauki prawa³. Zgodnie z klasyczną definicją utrwaloną w prawie cywilnym, czynność prawna to stan faktyczny, w skład którego wchodzi co najmniej jedno oświadczenie woli, stanowiące uzewnętrznioną decyzję podmiotu prawa cywilnego co do zamiaru wywołania określonych skutków cywilnoprawnych. Z owym stanem faktycznym ustawodawca wiąże skutki wyrażone nie tylko w samym oświadczeniu woli, ale także nim nieobjęte, a wynikające z ustawy, z zasad współżycia społecznego i z ustalonych zwyczajów (art. 56 KC).

Zasadniczym pojęciem czynności prawnej jest oświadczenie woli. Należy przez nie rozumieć takie zachowanie podmiotu prawa cywilnego, które w sposób dostateczny wyraża wolę wywołania skutku prawnego w postaci ustanowienia, zmiany lub zniesienia stosunku cywilnoprawnego. Ustalenia wymaga jednak, czy oświadczenie woli i czynność prawna stanowią pojęcia identyczne⁴, czy też istnieją i inne składniki czynności prawnej⁵. W nauce prawa domi-

² Rozważania dotyczące charakteru prawnego uchwał zostały oparte na publikacji S. Lazarewicz, Charakter prawny uchwał organów spółek kapitałowych na tle projektu książki pierwszej kodeksu cywilnego, w: T. Mróz, M. Stec (red.), Instytucje prawa handlowego w przyszłym kodeksie cywilnym, Warszawa 2012, s. 758–772.

³ Por. m.in. A. Wolter, Problematyka ogólna czynności prawnych w kodeksie cywilnym, PiP 1964, Nr 11, s. 670 i n.; M. Piekarski, Przepisy ogólne o czynnościach prawnych, NP 1965, Nr 3, s. 251 i n.; *idem*, Czynności materialnoprawne a czynności procesowe w sprawach cywilnych (wybrane zagadnienia), SP 1973, Nr 37, s. 97 i n.; S. Grzybowski, System Prawa Cywilnego, t. I, Część ogólna, Ossolineum 1974, s. 467 i n.; J. Gwiazdomorski, Próba korektury pojęcia czynności prawnej, ZNUJ PWiOWI 1974, Nr 346, s. 57 i n.; A. Szpunar, Uwagi o pojęciu czynności prawnej, PiP 1974, Nr 12, s. 3 i n.; A. Wolter, J. Ignatowicz, K. Stefaniuk, Prawo cywilne. Zarys części ogólnej, Warszawa 2001, s. 253 i n.; A. Janiak, w: A. Kidyba (red.), Kodeks cywilny. Komentarz, t. I, Część ogólna, Warszawa 2009, s. 291 i n.; W. Rozwadowski, Spory wokół definicji czynności prawnej w polskim prawie cywilnym, PiP 2014, Nr 9, s. 53 i n.; M. Saffjan, w: K. Pietrzykowski (red.), Kodeks cywilny, t. I, Komentarz do art. 1–449¹⁰, Warszawa 2015, art. 56, Nb 1 i n.

⁴ Tak A. Szpunar, Uwagi, s. 9–10.

⁵ Tak m.in. J. Gwiazdomorski, Próba, s. 58–59; S. Grzybowski, System PrCiw, t. I, s. 472–473; A. Wolter, J. Ignatowicz, K. Stefaniuk, Prawo, s. 254; Z. Radwański, w: Z. Radwański (red.), System Prawa Prywatnego, t. 2, Prawo cywilne – część ogólna, Warszawa 2008, s. 33–34.

nuje stanowisko, zgodnie z którym obu pojęć nie należy ze sobą utożsamiać. Oświadczenie woli stanowi rdzeń czynności prawnej, choć nie zawsze jest ono wystarczające dla jej dokonania. Ustawa może bowiem uzależniać nastąpienie skutków prawnych od zaistnienia dodatkowych przesłanek, takich jak wpis do Krajowego Rejestru Sądowego⁶. Wymienione pojęcia nie mogą być stosowane zamiennie, także z tego powodu, że w skład czynności prawnej może wchodzić więcej niż jedno oświadczenie woli⁷. Czynność prawna jest zatem pojęciem szerszym niż oświadczenie woli. To ostatnie zawiera się w pojęciu czynności prawnej, nie zawsze zaś ma miejsce relacja odwrotna.

Dla dokonania czynności prawnej niezbędne jest wystąpienie dwóch elementów. Po pierwsze, oświadczenie woli ma pochodzić od podmiotu prawa cywilnego, a zatem wyposażonego w zdolność prawną. Po drugie, musi ono zmierzać do wywołania skutków cywilnoprawnych.

Przepisy Kodeksu spółek handlowych, jak również Kodeksu cywilnego nie zawierają definicji uchwały ani nie określają jej charakteru prawnego. W Kodeksie spółek handlowych ustawodawca określił jedynie przesłanki podjęcia uchwały, wskazując w szczególności uprawnionych, określoną większość i kworum właściwe do jej podjęcia⁸. Zważywszy na wskazaną definicję czynności prawnej oraz brak normatywnego zdefiniowania samego pojęcia uchwały, w nauce prawa wyrażono całe spektrum poglądów na temat ich istoty i charakteru prawnego. Przy czym poczynione ustalenia i wątpliwości dotyczą również uchwał na gruncie przepisów prawa spółdzielczego⁹.

Stanowisko najbardziej radykalne, choć zdecydowanie odosobnione, odmawia wszelkim uchwałom charakteru czynności prawnych¹⁰, kwalifikując je jako zdarzenia prawne *sui generis*¹¹, czy też wewnętrzny akt organizacyjny, który wprawdzie wywołuje określone skutki prawne w stosunkach wewnątrz-

⁶ M. Saffan, w: K. Pietrzykowski (red.), Kodeks, t. I, art. 56, Nb 1.

⁷ P. Antoszek, O niektórych następstwach regulacji uchwał w projekcie kodeksu cywilnego, TPP 2015, Nr 1, s. 9.

⁸ P. Antoszek, O niektórych, s. 9.

⁹ Ustawa z 16.9.1982 r. – Prawo spółdzielcze (t.j. Dz.U. z 2021 r. poz. 648).

¹⁰ P. Grzesiok, Zaskarżanie uchwał w kodeksie spółek handlowych na tle rozwiązań kodeksu handlowego (cz. II), Pr.Sp. 2002, Nr 6, s. 23; A.W. Wiśniewski, Prawo o spółkach. Podręcznik praktyczny, t. 2, Uzupełnienia do tomu 1. Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością, Warszawa 1992, s. 146–147; *idem*, Prawo o spółkach. Podręcznik praktyczny, t. 3, Spółka akcyjna, Warszawa 1993, s. 216; S. Wróblewski, Ustawa o spółdzielniach, Kraków 1921, s. 79.

¹¹ M. Gersdorf, Z problematyki prawnej uchwał walnych zgromadzeń spółdzielni, Pal. 1963, Nr 7–8, s. 29.

nych, ale nie stanowi czynności prawnej w rozumieniu prawa cywilnego¹². Zwolennicy takiego poglądu przyjmują, że oddanie głosu nie jest oświadczeniem woli, a sama uchwała nie wywołuje bezpośrednio skutku cywilnoprawnego, co w konsekwencji przesądza o braku możliwości utożsamiania ich z czynnościami prawnymi. Tym bardziej, że jak argumentują wskazani przedstawiciele doktryny, uchwały wspólników nie są podejmowane przez podmiot prawa, lecz organ takiego podmiotu¹³. Wskazuje się ponadto, że uchwała nie jest czynnością prawną, skoro podjęcie jej w głosowaniu tajnym powoduje, brak możliwości udowodnienia złożenia określonego oświadczenia woli, a zatem również i uchylenia się od jego skutków¹⁴. W ten nurt zdaje się wpisywać część (choć niewielka) orzeczeń Sądu Najwyższego i sądów powszechnych¹⁵.

W piśmiennictwie formułowane było również stanowisko zbliżone do przedstawionego, zaliczające uchwały wspólników spółek kapitałowych do nieznanych Kodeksowi cywilnemu czynności konwencjonalnych, tj. kategorii nadrzędnej nad czynnościami prawnymi¹⁶. Zwolennicy takiego poglądu podkreślają, że uchwały nie pochodzą od podmiotu prawa cywilnego, lecz jego organu, a dla podjęcia nie wymagają jednomyślności, co uniemożliwia uznanie

¹² M. Gersdorf, Droga sądowa w sprawach ze spółdzielczego stosunku członkostwa, NP 1962, Nr 2, s. 209 (w późniejszych pracach Autor zmodyfikował ten pogląd); S. Wróblewski, Ustawa, s. 79; A. W. Wiśniewski, Prawo, t. 2, s. 147; *idem*, Prawo, t. 3, s. 216; P. Grzesiok, Zaskarżanie uchwał w kodeksie spółek handlowych na tle rozwiązań kodeksu handlowego (cz. I), Pr.Sp. 2002, Nr 5, s. 13.

¹³ A. W. Wiśniewski, Prawo, t. 2, s. 147; *idem*, Prawo, t. 3, s. 216.

¹⁴ A. W. Wiśniewski, Prawo, t. 2, s. 147; *idem*, Prawo, t. 3, s. 216.

¹⁵ Tak m.in. wyr. SN z 26.3.2002 r., III CKN 989/00, Legalis; wyr. SA w Katowicach z 5.11.2009 r., V ACA 352/09, OSA 2011, Nr 2, poz. 3; wyr. SN z 27.5.2010 r., II PK 358/09, Legalis; wyr. SN z 10.2.2012 r., II CSK/11, OSNC-ZD 2013, Nr 2, poz. 40.

¹⁶ J. Frąckowiak, Uchwały zgromadzeń wspólników spółek kapitałowych sprzeczne z ustawą, PPH 2007, Nr 11, s. 14 i n.; *idem*, Handlowe czynności kreujące, PPH 2008, Nr 12, s. 12 i n.; *idem*, Uchwały organów spółki kapitałowej a czynności prawne dokonywane przez tę spółkę, w: M. Modrzejewska (red.), Prawo handlowe XXI wieku. Czas stabilizacji, ewolucji czy rewolucji. Księga jubileuszowa Profesora Józefa Okolskiego, Warszawa 2010, s. 111. W późniejszym czasie Autor sformułował jednak w odniesieniu do uchwał pogląd, że stanowią one rodzaj czynności prawnych o swoistym charakterze. Przyjmując przy tym podział czynności prawnych na: czynności prawne kreujące, czyli prowadzące do powstania nowego podmiotu; czynności prawne, które kształtują stosunki prawne pomiędzy odrębnymi osobami; oraz czynności prawne (uchwały), które prowadzą do powstania, zmiany lub ustania stosunków wewnętrznych w spółce – *idem*, Charakter prawny uchwał organów spółek kapitałowych a ich zaskarżalność, PPH 2014, Nr 9, s. 29. Podobnie, zaliczając uchwały do kategorii czynności prawnych, choć ze względu na istnienie znaczących różnic pomiędzy nimi a klasycznymi czynnościami prawnymi, określając uchwały jako czynności prawne wewnątrz korporacyjne – *idem*, Uchwała zgromadzenia wspólników spółki kapitałowej jako czynność prawna wewnątrz korporacyjna, PPH 2018, Nr 9, s. 22–26.

ich za czynności prawne. Podnoszony jest również przytaczany już argument o wywoływaniu skutku jedynie wewnątrz osoby prawnej.

Reasumując przedstawione zapatrywania należy wskazać, że o braku możliwości zaliczenia uchwał spółników spółek kapitałowych do kategorii czynności prawnych, zdaniem zwolenników takiej tezy, przesądzają trzy argumenty. Po pierwsze, podejmowanie uchwał przez organy osób prawnych, w sytuacji gdy czynności prawnych dokonują podmioty prawa cywilnego. Tym bardziej, że organ złożony ze spółników spółki (zgromadzenie spółników w spółce z ograniczoną odpowiedzialnością i walne zgromadzenie w spółce akcyjnej oraz w prostej spółce akcyjnej) nie jest nawet organem, który reprezentuje spółkę. Zatem, uchwała może wywołać skutek zewnętrzny dopiero po podjęciu dodatkowych działań, w szczególności przez zarząd. Po drugie, uchwała (inaczej niż czynność prawna) nie stanowi zbioru zgodnych oświadczeń woli, nie jest bowiem konieczne, by wszystkie osoby, które współtworzą organ, nawet złożyły oświadczenie woli. Uchwała jest ważna, jeżeli opowie się za nią wymagana większość. Po trzecie wreszcie, wysuwany jest argument, że uchwała wywołuje odmienne niż czynność prawna skutki prawne. Ta druga zmierza bowiem do ukształtowania stosunków prawnych pomiędzy odrębnymi podmiotami. Uchwała natomiast zasadniczo wywiera skutki jedynie wewnątrz osoby prawnej¹⁷.

§ 3. Uchwała jako postać czynności prawnej

I. Kryteria kwalifikowania uchwały jako czynności prawnej

1. Oświadczenie woli podmiotu prawa cywilnego jako niezbędny element czynności prawnej

Ustalenia charakteru prawnego uchwał, w szczególności możliwości uznania ich za czynności prawne, należy dokonywać poprzez ich konfrontację z tym pojęciem. Jak już wskazano, istotę czynności prawnej stanowią dwa elementy: oświadczenie woli podmiotu prawa cywilnego oraz skutek w postaci powstania, zmiany albo wygaśnięcia stosunku cywilnoprawnego. Przy czym coraz

¹⁷ J. Frąckowiak, Uchwały zgromadzeń, s. 6 i n.; A.W. Wiśniewski, Prawo, t. 2, s. 147; *idem*, Prawo, t. 3, s. 216; M. Gersdorf, Z problematyki, s. 27–28.

częście wskazuje się jednak na zamiar wywołania określonych skutków cywilnoprawnych¹⁸. W naturalny sposób pojawiają się zatem pytania o dopuszczalność przypisania osobie prawnej woli przejawianej przez jej organ oraz o rodzaj skutków, jakie powoduje (lub do wywołania których zmierza) powzięcie uchwały.

Samo oświadczenie woli rozumiane jest jako manifestacja dążenia do wywołania określonych skutków cywilnoprawnych¹⁹. W myśl art. 60 KC: „z zastrzeżeniem wyjątków w ustawie przewidzianych, wola osoby dokonującej czynności prawnej może być wyrażona przez każde zachowanie się tej osoby, które ujawnia jej wolę w sposób dostateczny, w tym również przez ujawnienie tej woli w postaci elektronicznej (oświadczenie woli)”. Nie ma zatem powodu, by nie mogło to nastąpić w postaci głosowania, nawet przy zachowaniu sformalizowanej procedury uchwałodawczej. Co ciekawe, Sąd Najwyższy w wyroku z 4.3.2015 r.²⁰ przyjął, że określone zachowanie współników może być traktowane jako dorozumiane złożenie oświadczeń woli (oddanie głosów) skutkujące podjęciem uchwały *per facta concludentia*. Aprobując takie stanowisko, należy jednak zachować daleko idącą ostrożność, bowiem podejmowanie uchwał przez organy spółek kapitałowych cechuje formalizm wynikający z przepisów Kodeksu spółek handlowych²¹. Uznanie, że mamy do czynienia z uchwałą współników podjętą *per facta concludentia* powinno mieć charakter zupełnie wyjątkowy. Jeśli w ogóle uznać to za możliwe, z pewnością wymagane jest dokonanie przez współników określonych działań, nie zaś bierna obserwacja. Dorozumiana wola powinna bowiem obejmować podjęcie uchwały, a nie utrzymywanie pierwotnego stanu poprzez działania pasywne²².

¹⁸ Tak uchw. SN z 20.11.2015 r., III CZP 78/15, OSNC 2016, Nr 12, poz. 139.

¹⁹ A. Wolter, J. Ignatowicz, K. Stefaniuk, Prawo, s. 253 i 256.

²⁰ Wyr. SN z 4.3.2015 r., IV CSK 340/14, Legalis, w którym przyjęto, że „brak dowodu na to, aby istniały w formie pisemnej uchwały o odnowieniu członkom zarządu mandatu na kolejne kadencje (o powołaniu na kolejne kadencje), nie stoi na przeszkodzie ocenie, że byli oni powoływani w formie uchwał podejmowanych *per facta concludentia*”. Odmienne stanowisko, choć w zupełnie innym stanie faktycznym, zajął SN w wyr. z 25.3.2015 r., II CSK 818/14, OSNC 2016, Nr 3, poz. 37, wskazując, że „fakt udzielenia poręczenia przez spółkę na rzecz jej jedyne go współnika, które wymagało zgody w formie uchwały zgromadzenia współników, nie świadczy o podjęciu takiej uchwały *per facta concludentia*”.

²¹ Z. Kuniewicz, K. Malinowska-Woźniak, Podejmowanie uchwał przez zgromadzenie współników *per facta concludentia*. Gl. do wyr. SN z 4.3.2015 r., IV CSK 340/14, PS 2017, Nr 3, s. 115, którzy słusznie wskazują, że akurat faktem, które wskazał Sąd Najwyższy trudno przypisać skutek w postaci podjęcia uchwały o powołaniu członka zarządu.

²² M. Śledzikowski, Podjęcie uchwały o przedłużeniu mandatu członkom zarządu *per facta concludentia*. Gl. do wyr. SN z 4.3.2015 r., IV CSK 340/14, Gl. 2016, Nr 2, s. 23; P. Sekinda, Odno-

Większość przedstawicieli nauki prawa przyjmując, że uchwała stanowi czynność prawną uznaje, że każdy uczestnik głosowania składa oświadczenie woli, w postaci oddanego głosu²³. Jednostkowe oświadczenie woli co do podjęcia uchwały, wyrażone w akcie głosowania, współtworzy, poprzez zastosowanie reguły majoryzacji, oświadczenie woli przypisywane całemu kolektywowi²⁴. Mechanizm majoryzacji, czyli decydowania większością głosów, nie podważa zasady konsensusu, tj. wymogu złożenia zgodnych oświadczeń woli przez strony czynności prawnej. Konsensus ma miejsce na etapie tworzenia spółki. Umowy założycielskie spółek handlowych wymagają bowiem jednomyślności założycieli (spółników) co do ich treści, w tym i akceptacji podejmowania wiążących decyzji większością głosów²⁵.

Odnosząc się natomiast do podmiotu uprawnionego do złożenia oświadczenia woli, to niewątpliwie organ osoby prawnej nie jest podmiotem stosunków cywilnoprawnych. Na mocy wyrażonej w art. 38 KC teorii organów jednak, działanie organu osoby prawnej przypisywane jest samej osobie prawnej. Do urzeczywistnienia woli osoby prawnej powołani są piastuni, tj. osoby fizyczne wchodzące w skład organu. Teoria organów odnosi się przy tym nie tylko do zarządu (jako organu uprawnionego do reprezentacji), ale również do innych organów spółki kapitałowej, bowiem każdy organ osoby prawnej wyraża wolę tej osoby²⁶. Wola organu może być przypisana samej osobie prawnej, jeżeli postępuje on wedle ustalonych zasad. W odniesieniu do uchwał spółników spółek kapitałowych są to, przyjęte w Kodeksie spółek handlowych, regulacje procesu uchwałodawczego. Zasadniczo różnią się one od reguł przewidzianych dla dokonywania tradycyjnych czynności prawnych²⁷. Uchwała dochodzi bowiem do skutku poprzez swoisty akt, jakim jest głosowanie. W ten sposób indywidualna wola członków organu przeradza się w wolę organu osoby prawnej. Do podjęcia uchwały dochodzi, gdy opowie się za nią wymagana większość głosujących. Odmienne niż w przypadku umowy, którą uważa

wienie mandatu członka zarządu spółki z o.o. w drodze podjęcia uchwały *per facta concludentia*. Gl. do wyr. SN z 4.3.2015 r., IV CSK 340/14, Gl. 2017, Nr 1, s. 36.

²³ S. Sołtysiński, w: S. Sołtysiński (red.), System Prawa Prywatnego, t. 17B, Prawo spółek kapitałowych, Warszawa 2010, s. 585.

²⁴ Z. Radwański, w: Z. Radwański (red.), System PrPryw, t. 2, s. 183; P. Antoszek, Cywilnoprawny charakter uchwał spółników spółek kapitałowych, Warszawa 2009, s. 41 i s. 118–119.

²⁵ S. Sołtysiński, w: S. Sołtysiński (red.), System PrPryw, t. 17B, s. 585.

²⁶ P. Antoszek, Charakter prawny uchwał zgromadzeń spółek kapitałowych zezwalających na dokonanie czynności prawnych przez spółkę, PPH 2006, Nr 7, s. 30.

²⁷ Z. Radwański, w: Z. Radwański (red.), System PrPryw, t. 2, s. 181 i n.; A. Wolter, J. Ignatowicz, K. Stefaniuk, Prawo, s. 262–264.

się za zawartą w chwili złożenia zgodnych oświadczeń woli, brak jest wymogu zgodnych oświadczeń woli wszystkich podmiotów uczestniczących w głosowaniu. Zasada majoryzacji powoduje, że przegłosowani członkowie organu muszą się podporządkować woli większości²⁸. Wskazane różnice nie przekreślają jednak możliwości przypisania spółce woli wyrażonej w uchwale jej wspólników, tj. utożsamienia uchwały organu kolegialnego z czynnością prawną samej osoby prawnej²⁹.

Normy regulujące proces uchwałodawczy, będąc umieszczone w Kodeksie spółek handlowych, mają charakter materialnoprawny. Pomiedzy poszczególnymi czynnościami istnieje normatywnie ustalone następstwo i związek przy czynowo-skutkowy. Tylko postępowanie zgodne z nimi prowadzić może do skutecznego podjęcia uchwały. Kontrolę nad prawidłowością postępowania sprawuje sąd³⁰.

W odróżnieniu od osób fizycznych, których wola nie jest poddana żadnym ograniczeniom i może być nakierowana na osiągnięcie dowolnego skutku, treść uchwał podejmowanych przez wspólników spółek handlowych zależna jest od zakresu kompetencji organu uchwałodawczego spółki. Tylko w tak wyznaczonej przestrzeni może być konstruowana treść decyzji wspólników. Kompetencje organów określone są w przepisach Kodeksu spółek handlowych, ustaw szczególnych oraz postanowieniach umowy (statutu) spółki. Uchwały wykraczające poza wskazany zakres umocowania mogą i powinny podlegać eliminacji z obrotu prawnego³¹.

2. Oddziaływanie uchwał na stosunki cywilnoprawne

Kolejny element niezbędny dla ustalenia, czy mamy do czynienia z czynnością prawną, to oddziaływanie uchwał na stosunki cywilnoprawne. Przedstawiciele doktryny prawa utożsamiający uchwały z czynnościami prawnymi pozo-
stają zgodni, że są nimi tylko te uchwały, które zmierzają do wywołania określonych skutków prawnych rozumianych jako powstanie, zmiana lub ustanie

²⁸ M. Wrzolek-Romańczuk, K. Pietrzykowski, Dopuszczalność odwołania walnego zgromadzenia, PPH 2000, Nr 12, s. 4.

²⁹ A. Zbiegień-Turzańska, Sankcje wadliwych uchwał zgromadzeń spółek kapitałowych i spółdzielni, Warszawa 2012, s. 8–9.

³⁰ P. Antoszek, Cywilnoprawny, s. 60.

³¹ P. Antoszek, Cywilnoprawny, s. 61.

stosunku prawnego³². Takie stanowisko prezentowane jest również w judykaturze³³. O ile jednak sam wymóg wywołania skutków prawnych nie budzi wątpliwości, to już ustalenie spełnienia go w odniesieniu do konkretnych uchwał jest przedmiotem licznych rozbieżności.

Zasadniczo uchwały mogą powodować następstwa zarówno w sferze zewnętrznych stosunków prawnych łączących osobę prawną z innymi podmiotami, jak i w stosunkach wewnątrz samej osoby prawnej. Bywa jednak i tak, że uchwały pozbawione są zamiaru wywołania jakichkolwiek skutków dla stosunków cywilnoprawnych, w tym np. uchwała wspólników wyrażająca podziękowania lub gratulacje oraz różnego rodzaju apele i dezyderaty³⁴. Już na tym etapie rozważań można zatem przesądzić, że pomimo posługiwania się w odniesieniu do tych aktów spółki terminem uchwała, nie stanowią one czynności prawnych. Należy jednak odnotować również skrajny pogląd, którego zwolennicy zakładają, że wszystkie uchwały wspólników spółek kapitałowych są czynnościami prawnymi³⁵. Stanowisko takie trudno jednak zaakceptować. To właśnie charakter skutków, które uchwała ma wywołać powinien przesądzać o przypisywaniu im przymiotu czynności prawnej. Brak nakierowania na powstanie określonych skutków cywilnoprawnych przekreśla więc możliwość zaliczenia takich aktów spółki do czynności prawnych. Kierując się zatem rodzajem skutku, którego wywołanie ma na celu uchwała wspólników w piśmiennictwie wyróżniono³⁶:

- 1) uchwały bezpośrednio wywołujące skutki zewnętrzne (bez udziału innych organów);
- 2) uchwały pośrednio wywołujące skutki zewnętrzne (wymagane dla dokonania czynności prawnej przez inny organ osoby prawnej);

³² *M. Saffan*, w: *K. Pietrzykowski* (red.), *Kodeks*, t. I, art. 56, Nb 8; *Z. Radwański*, w: *Z. Radwański* (red.), *System PrPryw*, t. 2, s. 183; *A. Wolter*, *J. Ignatowicz*, *K. Stefaniuk*, *Prawo*, s. 263; *S. Soltysiński*, w: *S. Soltysiński* (red.), *System PrPryw*, t. 17B, s. 584.

³³ Tak m.in. wyr. SA w Warszawie z 26.3.1996 r., I ACr 139/96, OSA 1996, Nr 11–12, poz. 59; uchw. SN z 4.4.1990 r., III CZP 7/90, OSNP 1990, Nr 10–11, poz. 135; wyr. SN z 14.4.1992 r., I CRN 38/92, OSNC 1993, Nr 3, poz. 45; post SN z 20.2.2003 r., II CKN 1235/00, *Legalis*.

³⁴ Tak uchw. SN z 19.3.1996 r., III CZP 20/96, OSNC 1996, Nr 6, poz. 81; *Z. Radwański*, w: *Z. Radwański* (red.), *System PrPryw*, t. 2, s. 183.

³⁵ Tak *E. Plonka*, *Uczestnictwo osób prawnych w walnym zgromadzeniu spółki kapitałowej*, PiP 1990, Nr 1, s. 91, która przyjmuje, że uchwała, niezależnie od swej treści, zawsze wywołuje skutki prawne poprzez sam fakt, że może być zaskarżona przed sądem.

³⁶ *Z. Radwański*, w: *Z. Radwański* (red.), *System PrPryw*, t. 2, s. 183–184; *P. Antoszek*, *Cywilnoprawny*, s. 23.

- 3) uchwały wywołujące jedynie skutki wewnętrzne;
- 4) uchwały o charakterze organizacyjnym.

Uchwały bezpośrednio wywołujące skutki zewnętrzne

Uchwały bezpośrednio wywołujące skutki w sferze zewnętrznych stosunków cywilnoprawnych niewątpliwie należy zaliczyć do kategorii czynności prawnych. Stosunki zewnętrzne łączą spółkę z podmiotami pozostającymi poza jej strukturą, czyli z podmiotami niebędącymi jej współnikami ani piastunami jej organów.

Taki charakter mają uchwały podejmowane w procesie łączenia, podziału, przekształcenia oraz rozwiązania i likwidacji osób prawnych³⁷. Ponadto, w przypadku spółek kapitałowych, skutki zewnętrzne bezpośrednio wywołują uchwały w sprawie podwyższenia lub obniżenia kapitału zakładowego, uchwały o istotnej zmianie przedmiotu działalności spółki³⁸ oraz uchwała co do dalszego istnienia spółki i uchwała o kontynuacji jej działalności³⁹.

Uchwały pośrednio wywołujące skutki zewnętrzne

Uchwały wywierające tylko pośrednio wpływ na dokonanie czynności prawnej o skutku zewnętrznym to uchwały niezbędne dla dokonania określonej czynności prawnej przez inny organ osoby prawnej. Taki charakter ma m.in. uchwała w sprawie zwrotu dopłat; uchwała zezwalającą na zawarcie umowy holdingowej; uchwała w sprawie zbycia, wydzierżawienia lub ustanowienia ograniczonego prawa rzeczowego na przedsiębiorstwie należącym do spółki lub na jego zorganizowanej części; uchwała w sprawie nabycia lub zbycia nieruchomości, użytkowania wieczystego lub udziału w nieruchomości, nabycia środków trwałych za cenę przewyższającą określony pułap finansowy w okresie przed upływem dwóch lat od zarejestrowania spółki⁴⁰.

Wskazane uchwały są elementem koniecznym czynności prawnej, bez którego jest ona nieważna (art. 17 § 1 KSH)⁴¹. Tym samym, takie uchwały sta-

³⁷ Z. Radwański, w: Z. Radwański (red.), System PrPryw, t. 2, s. 183.

³⁸ A. Zbiegień-Turzańska, Sankcje, s. 11.

³⁹ P. Pinior, Podejmowanie uchwał współników w spółce z ograniczoną odpowiedzialnością, Warszawa 2019, s. 16.

⁴⁰ A. Zbiegień-Turzańska, Sankcje, s. 11–12; P. Pinior, Podejmowanie, s. 16–17.

⁴¹ Wywieranie nawet pośredniego skutku zewnętrznego zakwestionowano w odniesieniu do uchwał rad nadzorczych (a tym samym i uchwał współników), których brak nie powoduje nieważności czynności prawnej dokonanej przez zarząd, a jedynie odpowiedzialność jego członków wobec spółki (art. 17 § 3 KSH). Podniesiono, że uchwały takie (w odróżnieniu od uchwał w przedmiocie udzielenia zgody wymaganej przez ustawę) nie wpływają na zakres kompetencji

nowią część składową złożonej czynności prawnej o skutku zewnętrznym⁴². Choć przedstawione stanowisko dominuje w orzecznictwie⁴³, nie jest ono jednak jednomyślnie podzielane w doktrynie⁴⁴. Inny pogląd zakłada, że uchwała, której podjęcie jest wymagane dla dokonania określonej czynności prawnej przez inny organ osoby prawnej, jest czynnością upoważniającą, a zatem samodzielną (choć pomocniczą) czynnością prawną⁴⁵.

Uchwały wywołujące skutki wewnętrzne

Uchwały wywołujące jedynie skutki wewnętrzne to uchwały najczęściej występujące w praktyce funkcjonowania spółek kapitałowych. Zmierzają one do wywołania następstw jedynie w stosunkach wewnętrznych osoby prawnej. Bywa to powoływane jako argument przeciwko kwalifikowaniu takich uchwał jako czynności prawnych. Zgodnie bowiem z tradycyjnym stanowiskiem – uchwały niemające na celu powstania, zmiany lub zniesienia stosunku prawnego w relacji z osobami trzecimi, nie są czynnościami prawnymi⁴⁶.

Skutek wewnętrzny uchwały należy rozumieć jako jej oddziaływanie na stosunki nawiązujące się w ramach funkcjonowania i organizacji samej osoby prawnej, tj. w ramach tzw. korporacyjnego stosunku prawnego. Chodzi zatem o relacje spółki z własnymi organami oraz o relacje spółki z członkami tych organów.

Relacje spółki z poszczególnymi członkami jej organów (w tym ze spółnikami) należy postrzegać jako stosunki pomiędzy odrębnymi podmiotami.

reprezentacyjnych członków zarządu, a jedynie tworzą podstawę do działania w stosunku wewnętrznym. Nie determinują zatem treści stosunku cywilnoprawnego łączącego spółkę z członkiem zarządu (A. Opalski, Rada nadzorcza w spółce akcyjnej, Warszawa 2006, s. 321–322; S. Sołtysiński, A. Opalski, Zaskarżanie uchwał zarządów i rad nadzorczych spółek kapitałowych, PPH 2010, Nr 11, s. 10–11).

⁴² Z. Radwański, w: Z. Radwański (red.), System PrPryw, t. 2, s. 184; K. Zawada, Zaskarżanie uchwał spółników spółki z ograniczoną odpowiedzialnością oraz uchwał walnego zgromadzenia akcjonariuszy, w: A. Nowicka (red.), Prawo prywatne czasu przemian. Księga pamiątkowa dedykowana Profesorowi Stanisławowi Sołtysińskiemu, Poznań 2005, s. 595.

⁴³ Tak m.in. uchw. SN z 17.8.1988 r., III CZP 62/88, OSNCP 1989, Nr 4, poz. 65.

⁴⁴ Por. przegląd stanowisk dokonany przez P. Antoszkę, Cywilnoprawny, s. 303–326.

⁴⁵ S. Sołtysiński, w: S. Sołtysiński (red.), System PrPryw, t. 17B, s. 588; M. Ganobis, Uchwały zgromadzeń spółek kapitałowych a pojęcie czynności prawnej, MoP 2007, Nr 2, s. 1297; T. Szczurowski, Wadliwość czynności prawnych spółek kapitałowych na tle sankcji kodeksu cywilnego, Warszawa 2012, s. 77; P. Piniór, Podejmowanie, s. 19.

⁴⁶ E. Marszałkowska-Krześ, Charakter prawny uchwały, PPH 1998, Nr 6, s. 26; K. Zawada, Zaskarżanie, s. 595 i n.; A. Opalski, Rada, s. 320 i n.; wyr. SN z 18.2.2010 r., II CSK 449/09, Legalis; wyr. SN z 25.2.2010 r., I CSK 384/09, OSNC 2010, Nr 10, poz. 140.

Z taką sytuacją mamy do czynienia przy uchwałach kształtujących wzajemne prawa i obowiązki pomiędzy spółką a jej wspólnikami⁴⁷. W tej grupie pozostają uchwały nakładające na wspólników określone obowiązki albo zmierzające do przyznania im określonych uprawnień, a zatem m.in. uchwały o zarządzaniu dopłat, o umorzeniu udziałów o przeznaczeniu zysku na wypłatę dywidendy⁴⁸. Odrębność podmiotowa między gremium podejmującym uchwałę a podmiotem, którego ona dotyczy nie ogranicza się jednak wyłącznie do relacji pomiędzy spółką, a jej wspólnikami. Stosunki cywilnoprawne istnieją pomiędzy osobą prawną a wszystkimi członkami jej organów⁴⁹. To sprawia, że za czynności prawne należy uznać również uchwały w sprawie powołania lub odwołania piastuna, nawiązania stosunku pracy lub innego stosunku prawnego pomiędzy piastunem a spółką, ustalenia jego wynagrodzenia, udzielenia absolutorium z wykonania powierzonych mu obowiązków⁵⁰. W tym ostatnim przypadku należy jednak poczynić zastrzeżenie, że uznanie uchwały absolutorijnej za czynność prawną wymaga przyjęcia, że samo udzielenie absolutorium wywołuje skutki w sferze cywilnoprawnej. Również uchwała wspólników o powołaniu pełnomocnika do zawierania umów z członkami zarządu oraz reprezentowania spółki w sporach z nimi samodzielnie kreuje stosunek prawny i stanowi czynność prawną⁵¹.

O ile uchwały dotyczące stosunków pomiędzy spółką a poszczególnymi członkami jej organów kwalifikowane są przez większość przedstawicieli nauki jako czynności prawne, to w odniesieniu do uchwał dotyczących stosunków pomiędzy spółką a jej organami (*in corpore*) poglądy w doktrynie pozostają rozbieżne. Niewątpliwie w przypadku organu osoby prawnej nie mamy do czynienia z samodzielnym podmiotem prawa, zdolnym do nabywania praw i zaciągania zobowiązań. Nie będąc podmiotem prawa, organ nie ma tym bardziej zdolności do występowania w charakterze strony stosunku cywilnoprawnego. W konsekwencji w piśmiennictwie wyrażane są wątpliwości co do kwalifikowania takich uchwał organów spółek kapitałowych jako czynności prawnych⁵².

⁴⁷ Szerzej P. Antoszek, *Cywilnoprawny*, s. 211–250; A. Koch, *Podważanie uchwał zgromadzeń spółek kapitałowych*, Warszawa 2011, s. 18–19.

⁴⁸ A. Zbiegień-Turzańska, *Sankcje*, s. 13.

⁴⁹ A. Opalski, *Pojęcie „organu osoby prawnej”*, PiP 2009, Nr 1, s. 20; J. Frąckowiak, w: M. Saffjan (red.), *System Prawa Prywatnego*, t. 1, *Prawo cywilne – część ogólna*, Warszawa 2012, s. 1145.

⁵⁰ P. Antoszek, *Cywilnoprawny*, s. 260; A. Koch, *Podważanie*, s. 21–22.

⁵¹ P. Antoszek, *O niektórych*, s. 12–13.

⁵² A. Opalski, *Rada*, s. 322.

Uzasadniona jest jednak, szeroka kwalifikacja uchwał jako czynności prawnych⁵³, w myśl której uchwały organów spółek kapitałowych mające na celu powstanie, zmianę lub zniesienie stosunku korporacyjnego stanowią czynności prawne. Stosunek korporacyjny jest bowiem rodzajem stosunku cywilnoprawnego⁵⁴. Obejmuje on zarówno relacje między członkiem organizacji (spółnikiem) a korporacją, piastunami poszczególnych organów a osobą prawną, ale i relacje pomiędzy samymi organami osoby prawnej⁵⁵. W odniesieniu do tej ostatniej konfiguracji chodzi w istocie nie o relację jednego organu do drugiego, lecz o stosunek organu podejmującego uchwałę do osób sprawujących funkcje w drugim organie. Uchwały takie, poprzez wpływ na działanie osoby prawnej, zawsze dotyczą także praw lub obowiązków piastunów organów, kształtując stosunek cywilnoprawny między spółką a osobą fizyczną. W rezultacie uchyla to problem tożsamości podmiotu prawnego i przesądza o możliwości zaliczenia takich uchwał do czynności prawnych⁵⁶.

Istotne, że pomimo sygnalizowanych rozbieżności, nawet zwolennicy poglądu, że uchwały spółników spółek kapitałowych o skutku wewnątrz korporacyjnym nie są czynnościami prawnymi, przyjmują że można do nich stosować przepisy o czynnościach prawnych na zasadzie analogii⁵⁷. Skutki praktyczne tego stanowiska są bliskie opinii, w myśl której uchwały takie stanowią czynności prawne.

Uchwały organizacyjne

Wspólnicy mogą podjąć uchwałę w każdej sprawie. Wyróżniając wskazane powyżej kategorie uchwał należy podkreślić, że występują również takie akty organów uchwałodawczych, które z uchwałami będącymi czynnościami prawnymi łączy jedynie nazwa⁵⁸. Akty takie, określane często uchwałami organizacyjnymi, nie należą z normatywnego punktu widzenia do kategorii czynności

⁵³ Tak m.in. S. *Soltysiński*, w: S. *Soltysiński* (red.), System PrPryw, t. 17B, s. 588–589; Z. *Radwański*, w: Z. *Radwański* (red.), System PrPryw, t. 2, s. 181; M. *Spyra*, w: S. *Włodyka* (red.), System Prawa Handlowego, t. 2B, Prawo spółek handlowych, Warszawa 2007, s. 406; A. *Pęczyk-Tofel*, M.S. *Tofel*, Wytoczenie powództwa o stwierdzenie nieważności uchwały spółników przez wierzyciela – glosa – II CSK 355/08, MoP 2010, Nr 1, s. 697.

⁵⁴ Z. *Banaszczyk*, w: M. *Saffjan* (red.), System PrPryw, t. 1, s. 977.

⁵⁵ S. *Soltysiński*, w: S. *Soltysiński* (red.), System PrPryw, t. 17B, s. 589; P. *Antoszek*, O niektórych, s. 12.

⁵⁶ K. *Stefaniuk*, Gl. do wyr. SN z 20.3.1998 r., II CKN 382/97, OSP 1999, Nr 11, s. 550.

⁵⁷ J. *Frąckowiak*, Handlowe, s. 14, choć Autor zaznacza, że z dużą dozą ostrożności i odpowiednio.

⁵⁸ M. *Ganobis*, Uchwały, s. 1293.

prawnych⁵⁹. Nie są nimi bowiem uchwały wyrażające podziękowania, życzenia, różnego rodzaju apele, dezyderaty, zalecenia lub wezwania do określonych działań⁶⁰. W takich przypadkach uchwała nie wyraża woli wywołania skutków prawnych i stanowi akt spółki niebędący czynnością prawną.

Podobnie powinien być oceniany charakter prawny uchwały w sprawie zażalenia na sprawozdanie zarządu z działalności spółki oraz sprawozdania finansowego, które uznać należy za oświadczenia wiedzy⁶¹.

Natomiast w odniesieniu do uchwały o udzieleniu absolutorium członkom organów spółki, należy zgodzić się z już sygnalizowanym stanowiskiem, że charakter prawny takiej uchwały zależy od określenia znaczenia prawnego samego absolutorium. Przy czym, uznanie, że nie wywołuje ono skutków prawnych w postaci choćby zwolnienia z odpowiedzialności spowoduje, że uchwałę w przedmiocie absolutorium należy wówczas kwalifikować jedynie jako oświadczenie wiedzy⁶².

II. Uchwała jako szczególny typ czynności prawnej

Reasumując dotychczasową część rozważań należy przyjąć, że przymiot czynności prawnych posiadają zarówno uchwały bezpośrednio, jak i pośrednio wywołujące skutki zewnętrzne. Takiego charakteru nie należy odmawiać również uchwałom wywierającym tylko następstwa wewnętrzne. Tradycyjne rozumienie takich pojęć, jak czynność prawna oraz oświadczenie woli, muszą bowiem uwzględniać specyfikę występowania osób prawnych w obrocie gospodarczym. Skutek o charakterze organizacyjnym (korporacyjnym), choć odbiega od skutków tradycyjnie rozumianej czynności prawnej, ma jednak określoną doniosłość prawną. Cywilnoprawne następstwa tego typu uchwał, polegają na ukształtowaniu odrębnego stosunku prawnego pomiędzy spółką

⁵⁹ Stanowisko, w myśl którego w praktyce spotkać można akty zgromadzenia, podejmowane w formie uchwał, zawierające dezyderaty, apele, wezwania do czynów społecznych, które niczego obowiązującego w swej treści nie zawierają zajął SN w uchw. z 19.3.1996 r., III CZP 20/96, OSNC 1996, Nr 6, poz. 81. Pomimo nazwy, zdaniem Sądu Najwyższego, nie są to w istocie uchwały.

⁶⁰ Z. Radwański, w: Z. Radwański (red.), System PrPryw, t. 2, s. 183.

⁶¹ P. Antoszek, O niektórych, s. 13; P. Piniór, Podejmowanie, s. 22. Odmienne K. Pietrzykowski, Charakter prawny uchwały zgromadzenia spółki kapitałowej i spółdzielni, GSP 2016, t. XXXVI, s. 322, który nie zalicza do uchwał o charakterze organizacyjnym decyzji wspólników o zatwierdzeniu sprawozdań zarządu.

⁶² Tak P. Piniór, Podejmowanie, s. 23. Jednak za oświadczenie wiedzy, a nie czynność prawną uznał uchwałę walnego zgromadzenia spółdzielni w przedmiocie udzielenia absolutorium SN w wyr. z 26.3.2002 r., III CKN 989/00, Legalis.

[Przejdź do księgarni →](#)

ksiegarnia.beck.pl